

Constantin Coroiu

VALERIU D. COTEA ȘI CULTUL MEMORIEI

Motto: „Atât există pe lume cât se poate aminti”
G. Călinescu

Scriind despre magistrul său Vasile Pârvan, G. Călinescu releva o trăsătură definitorie a marelui savant. El sublinia că autorul „*Geticii*” reprezintă „spiritul sănătos de țaran”, având „cu o conștiință mai înaltă ideea tragicului în univers și un respect pentru conștiința umană, ce-l duce la un cult al amintirii”.

Îmi vine în minte această observație a „divinului”, recitind scrierile memorialistice ale academicianului Valeriu D. Cotea, el însuși un spirit sănătos de țaran, având cultul trecutului și al amintirii.

Vrâncean de-al nostru, savant de anvergură internațională în știința viei și vinului, profesor a zeci și zeci de promoții de specialiști și cercetători de prestigiu la Universitatea „Ion Ionescu de la Brad” din Iași, autor de tratate de oenologie, Valeriu D. Cotea este și un fermecător memorialist, un evocator al vârstelor trecute, al faptelor și oamenilor care au fost, cu o pană înfiorată de sentimentul trecerii inexorable a timpului, dar și de cel al continuității în spirit. În fine, un portretist iscusit. Tomurile de acest gen – *Profiluri în timp* și *Vidra - Poarta Vrancei*, semnate de domnia sa, ori cel colectiv, *Omagiu înaintașilor*, pe care l-a coordonat, ca și însemnările autobiografice, se citesc cu un interes și o participare sufletească irepresibilă, fiindcă sunt, mai înainte de toate, scrise cu sinceritate și cu respect pentru adevăr.

Nu poți picta o galerie de caractere, dacă nu ești tu însuși un caracter. Ceea ce, din păcate, în România e o raritate. Într-o țară dăruită de Dumnezeu cu atâtea frumuseți, plină însă de teighetari, dispuși să uite tot, să-și vândă și părinții, și sufletul pe un pumn de arginți, într-o țară de noncaractere, de parveniți și de căcănari (în sensul pe care i-l conferea termenului Tudor Arghezi), constituiți în găști, autoproclamate elite intelectuale și politice, oameni, personalități, personaje ca profesorul Valeriu D. Cotea sunt cu atât mai de admirat, iar pilda lor este inestimabilă. Puțini cunosc gesturile de omenie și probele de verticalitate morală ale profesorului Cotea în momente grele pentru statul român, care, spunea cineva, e de mirare cum de n-a căzut de pe hartă; când românii au fost asmuțiți unii împotriva altora, când mari oameni de știință, creatori de școală, adevărate modele cu care s-ar putea mândri orice națiune, au fost alungați din universități, din clinici, din unități agricole, unele de nivel mondial, din institute de cercetări, din unități industriale, bătuti la propriu cu teurile de nefericite femei de serviciu, instigate de niște nemernici, de niște nulități, dar și de cei pe care prigoniiții îi instruiseră și îi ocrotiseră. În asemenea momente se văd caracterele. Dacă sunt! Nu prea

le-am văzut. Profesorul Cotea este una dintre excepții. Nu întâmplător toate „*profilurile în timp*” pe care le-a creionat cu atâtea căldură spirituală și intuiție psihologică au o importantă dimensiune morală, consecvent subliniată cu vădită satisfacție, fără nici un parti-pris, exclus fiind în primul rând cel de natură politică.

Când scrie despre obârșiile sale, în admirabila carte *Vidra – Poarta Vrancei*, apărută la Editura Academiei, Valeriu Cotea o face riguros documentat și, totodată, cu sentimentul nostalgiei unui anumit topos și a unei anumite ambianțe cosmice și morale. Ceea ce povestește memorialistul sunt evenimente istorice, fapte și biografii ale unor oameni deosebiți care au trăit și au construit rezistând nu o dată în fața a ceea ce Mircea Eliade numea „teroarea istoriei”. Căci trebuie să învățăm odată și noi românii, așa cum marile popoare au conștientizat demult, că istoria nu se reduce la momentele conflictuale și nici măcar la momentele ei de răscruce. S-a spus despre noi că nu avem sentimentul tragicului, că aici la Porțile Orientului totul este luat în ușor, că orice dramă eșuează repede în comedie, dacă nu chiar în bășcălie. Este poate prea severă această caracterizare. Dar faptul că nu reușim să ne ridicăm la înălțimea unei metafizici a istoriei, nu neapărat pe cale livrescă, aș spune chiar dimpotrivă, mă tem că este cât se poate de real. Există totuși destui oameni, cu precădere în câteva regiuni ale acestei țări, între care Vrancea este una de frunte, unde istoria nu a fost boicotată, ci provocată. Există oameni care uimesc cu capacitatea lor de a lupta și a rezista „terorii istoriei” pentru că au o viziune filosofică, mai degrabă ingenuă, asupra istoriei contrazicându-l *avant la lettre* pe un cunoscut teoretician sec al ideilor literare care, judecând îngust, afirma că nu poți trăi o criză mistică într-un lan de porumb, uitând că însuși marele său profesor la Universitatea din Iași, G. Călinescu, spusese că țaranul își pune aceleași probleme ca și Kant, numai că în alți termeni.

Revenind la memorialistul, portretistul Valeriu D. Cotea, remarcabile sunt talentul său de narator frust, ca și capacitatea de a exprima, nu o dată literalmente memorabil, un gând, o stare, un punct de vedere. Realizând o monografie de 656 de pagini, aș spune monumentală, la propriu și la figurat, despre podgoria Cotnari, o carte în care rigoarea științifică se îmbină cu poezia, cu povestea, coordonatorul ei scrie: „Vinul de Cotnari, această dumnezeiască licoare cu care ne împărtășim întru iertarea păcatelor și întru cinstirea Celui de Sus, face parte din tezaurul nostru inestimabil ce ne-a însoțit în istorie și ne-a legat de alte popoare, învățându-ne să prețuim prietenia și comuniunea”.

Despre vin și virtuțile lui privind potențarea, ascuțirea spiritului s-au rostit, de-a lungul timpului, cugetări, metafore

devenite celebre. Valeriu D.Cotea relevă cu deosebire faptul că vinurile din vechile podgorii românești, precum cele de la Cotești, Cotnari, Odobești, Panciu sau Huși ne stimulează, întâi de toate, să ne redescoperim istoricitatea. Dar când e vorba de observațiile sau mărturiile scriitorilor, ale altor artiști, ale unor ilustre spirite, specialistul depistează în ele, dincolo de metaforă, de formula inspirată și revelatoare, sâmburele de adevăr ce poate fi validat de cel la care a ajuns omul de știință. De exemplu, într-o comparație între vinul de Cotnari și cel de Uricani, aparținându-i lui Păstorel Teodoreanu: „Cotnarul poartă cizme și buzdugan. Uricaniul e în dantelă și escarpins. Cotnarului îi place în cerdac și la gura cramei, cu lăutari în antereu, cu nai, cobză și țambal. Uricaniul preferă clavecinul, gavota și șoaptele spuse după evantai. Cotnarul e războinic și viteaz. Uricaniul e subtil, monden și salonard”. Iar reputatul oenolog ratifică: „...este cel mai frumos model de simbioză între metaforă și oenologie din câte cunosc”.

Personalitățile evocate de Valeriu D.Cotea sunt mai ales cele din mediul academic, destinul multora dintre ele intersectându-se într-un fel sau altul cu cel al autorului. Acesta decupează faptul semnificativ care pune în lumină, mai pregnant decât orice cuvânt, oricât de inspirat, valoarea, prestigiul, acel fluid sufletească special ce se stabilește între o personalitate autentică și cei cu care aceasta intră în contact în diverse împrejurări. Scriind despre marele profesor și pedagog Ștefan Bârsănescu (1895-1984) – una dintre figurile legendare ale lașului academic – memorialistul își amintește: „Nu pot să-mi dau seama dacă la vârsta de 11 ani, cât aveam în clasa a IV-a primară, am reținut cu deosebire numele lui Ștefan Bârsănescu, deși Domnul Simion Matei, învățătorul nostru, insista mult ca, pe lângă mai marii neamului, să reținem și autorii manualelor după care ne pregăteam: «Cartea de citire» pentru clasa a IV-a, după care am învățat în 1937, era scrisă de Ștefan Bârsănescu și Alexandra Gavrilescu (Otilia Cazimir). Așa l-am integrat pentru întâia oară memoriei mele pe Ștefan Bârsănescu (...) În toamna anului 1946, când am început studiile universitare sub semnul unor frământări care dominau masa studenților, am dorit și am reușit să particip la prelegerea festivă de deschidere a cursurilor expusă de profesorul Ștefan Bârsănescu (...) Întreaga solemnitate a avut loc în aula Facultății de Drept, devenită cu totul neîncăpătoare pentru o asistență atât de numeroasă. Pe lângă studenți și cadre didactice, participa multă lume din oraș. Într-un astfel de auditoriu eterogen, doritor să-l asculte pe marele maestru, întâmplarea a făcut să-mi găsesc loc într-un cerc de învățători, admiratori ai magistrului. Urcarea profesorului Ștefan Bârsănescu la catedră, salutată de asistență prin ridicarea în picioare și aplauze, l-a determinat pe învățătorul de lângă mine să-și verifice imediat ținuta, să se încheie la haină, cu un gest reflex rezultat atât din educația primită în anii când i-a fost elev profesorului la Școala Normală «Vasile Lupu» din Iași, dar desigur și dintr-un plus de reverență dobândit în timp”.

O altă figură emblematică a lașului științific și cultural pe care ne-o restituie, așazicând, Valeriu D.Cotea, căci memorialistul face implicit și o operă de restituție, este cea a renumitului psihiatru Petre Brânzei (1916-1985). L-a cunoscut în tinerețe, când viitorul mare profesor era „o speranță a intelectualității ieșene postbelice, un fel de boem în felul său care, în contrast cu moda, purta o pălărie cu boruri largi, moștenită parcă din perioada *Crailor de curte veche*, purtată

cu un anume fel de mândrie și nonșalanță, care amintea de o altă lume și de o altă vreme (...) Era înalt, cu fruntea cutezând parcă să atingă neatinsul, cu o mustăcioară care-i completa necesar chipul, dând totodată un plus de expresie unui zâmbet cald-ironic, numai al lui. De sub borurile largi ale pălăriei săgetau doi ochi de o pătrundere extraordinară, care ținutau și eliberau totodată benefic, amical”.

Cine îl cunoaște pe profesorul Valeriu D.Cotea, cine l-a ascultat vorbind pe diverse teme, cu diverse prilejuri, - precum semnatarul acestor rânduri – i-a putut aprecia simțul umorului. Însușire pe care o vădesc din plin și scrierile sale memorialistice. Profesorul are știința decupării din viață, din biografia celor pe care îi portretizează momentele de umor fin. Iată unul din cea a lui Petre Brânzei, povestit de însuși cel evocat și rememorat de Valeriu D.Cotea:

„A fost internat odată la spitalul din Socola un cunoscut al meu, mare consumator de coniac, pentru un tratament de dezalcoolizare. După terminarea curei am simțit nevoia să port cu el o discuție amicală, pentru a-i face și unele recomandări necesare în viitor. Și, pe lângă alte sfaturi, i l-am dat și pe acesta: dragul meu, ori de câte ori simți nevoia să bei un gât de coniac, mănâncă mai bine un măr. Prietenul meu s-a uitat lung la mine și, după câteva clipe de gândire, mi-a răspuns ferm: Nu pot doctore! Cum nu poți? – am întrebat contrariat. Mi-e imposibil să mănânc 20-30 de mere pe zi!”

Citindu-l, ascultându-l pe Valeriu D.Cotea, îmi evoc eu însumi frumusețea oamenilor și locurilor vrâncene, care ne sunt amândurora familiare: puritatea aerului, nopțile senine, când stelele sunt atât de aproape, încât pare că le poți culege cu mâna, semeția munților Vrancei, lecția lor de morală, pitorescul dealurilor din renumitele podgorii, monumentalitatea piramidei verzi care este Măgura Odobeștilor, imagine arhetip la care – și eu, ca și domnia sa – le-am raportat pe toate cele ce aveam să le cunoaștem de-a lungul vieții, oriunde ne-au purtat valurile acesteia, apa cristalină a Putnei în zilele de vară, dar și furia ei când se umfla din cauza ploilor, iar vuietul său izbit de munți și de dealuri se convertea într-o muzică stranie de început de lume. Îmi evoc, desigur, cu un fel de nostalgie a nostalgiei, cum zicea marele romancier Gabriel Garcia Marquez, și mocănița cu care toată copilăria și adolescența am călătorit din Găgeștii lui Ion Cristoiu până la Odobești și, de acolo, la Focșani, ca elev al renumitului Liceu „Unirea”, ce va împlini peste puțin timp 150 de ani de când l-a înființat Alexandru Ioan Cuza. Consătenii îl numeau ghebarul căci, mocanii de la munte transportau cu el, la oraș, la piață, ghebe (o specie de ciuperci), dar și brânză. Cât e ceasul?, întreba bunica – și i se răspundea: nu-i încă șase, n-a șuiert trenul de Odobești! Nu trecea mult și se auzea șuietul ghebarului, cu locomotiva lui ca o jucărie, pufăind prin viile și grădinile gospodarilor din satele înlănțuite la poalele Măgurii învăluită-n ceața dimineții...

Neuitatul meu profesor Alexandru Dima observa, într-o conferință susținută în cadrul Prelecțiilor Junimii de la Casa Pogor, că atunci când vorbești sau scrii despre cineva, despre un om de seamă, inevitabil vorbești și despre tine. El îl evoca atunci pe G. Călinescu. Avea dreptate! Iată, eu însumi, vorbind despre academicianul Valeriu D. Cotea, această personalitate spectaculoasă care nu îmbătrânește niciodată, cum îl caracteriza un confrate mai tânăr, stimulat de scrierile sale memorialistice, mă surprind furat de propriile-mi amintiri din Paradisul pentru totdeauna pierdut...